

**ZE HEBBEN
MIJN VADER
VERMOORD**

EDOUARD LOUIS BIJ DE BEZIGE BIJ

Weg met Eddy Bellegueule
Geschiedenis van geweld

Édouard
Louis

Ze hebben
mijn vader
vermoord

Vertaald door
Reintje Ghoos en Jan Pieter van der Sterre

2018

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

Copyright © 2018 Édouard Louis

Copyright Nederlandse vertaling © 2018 Reintje Ghoos en Jan Pieter van der Sterre

Oorspronkelijke titel *Qui a tué mon père*

Oorspronkelijke uitgever Éditions du Seuil, Parijs

Omslagontwerp Moker Ontwerp

Foto auteur Arnaud Delrue

Vormgeving binnenwerk Aard Bakker

Druk Bariet Ten Brink, Meppel

ISBN 978 94 031 3330 0

NUR 302

debezigebij.nl

Voor Xavier Dolan

Als dit een toneeltekst was, zou de eerste zin moeten luiden: een vader en een zoon staan op een paar meter afstand van elkaar op een grote, ruime, lege plek. Die plek zou een korenveld, een verlaten, ont-takelde fabriek of de gymzaal vol plastic spullen van een school kunnen zijn. Misschien sneeuwt het. Misschien raakt het tweetal langzaam maar zeker ondergesneeuwd. Vader en zoon kijken elkaar bijna nooit aan. Alleen de zoon is aan het woord, de eerste zinnen die hij zegt worden afgelezen van een papier of van een scherm, hij probeert iets tegen zijn vader te zeggen, maar we weten niet waarom het

lijkt of de vader hem niet kan horen. Ze staan vlak bij elkaar, maar vinden elkaar niet. Soms raakt de huid van de een de ander aan en is er contact, maar zelfs dan, zelfs op die momenten, is de een niet bij de ander. Het feit dat alleen de zoon aan het woord is, alleen hij, geeft aan dat de situatie beiden geweld aandoet: de vader heeft geen mogelijkheid over zijn leven te vertellen en de zoon hoopt op een antwoord – dat hij nooit zal krijgen.

I

Op de vraag wat het woord ‘racisme’ voor haar betekent, antwoordde de Amerikaanse academica Ruth Gilmore dat racisme het risico is dat bepaalde bevolkingsgroepen lopen om voortijdig te sterven.

Die omschrijving gaat ook op voor mannelijke dominantie, homo- en transgenderhaat, klassen-dominantie en alle uitingen van sociale en politieke onderdrukking. Als je politiek beschouwt als het heersen van levenden over andere levenden binnen een gemeenschap waarvoor ze niet zelf hebben gekozen, dan is politiek het onderscheid tussen bevolkingsgroepen die worden gesteund, gestimuleerd

en beschermd, en bevolkingsgroepen die worden blootgesteld aan dood, vervolging en moord.

Vorige maand ben ik je komen opzoeken in het stadje in het noorden waar je nu woont. Het is een lelijke, grauwe stad. Je woont maar een paar kilometer van zee, maar daar ga je nooit heen. Ik had je een paar maanden niet gezien – het was lang geleden. Toen je de deur opendeed, herkende ik je niet.

Ik keek je aan en probeerde de jaren waarin ik ver weg had geleefd, van je gezicht af te lezen.

Later vertelde de vrouw met wie je samenwoont dat je bijna niet meer kon lopen. Ze zei ook dat je 's nachts een apparaat nodig hebt om te ademen, anders zou je hart ermee ophouden, want het kan niet kloppen zonder hulp, zonder die machine, het wil niet meer kloppen. Toen je opstond om naar de wc te gaan en terugkwam, zag ik het: je was na tien meter lopen buiten adem, je moest gaan zitten om bij te komen. Je verontschuldigde je. Dat was nieuw, verontschuldigen van jou, daar moet ik aan wennen. Je vertelde dat je naast een te hoog cholesterolgehalte ook een ernstige vorm van dia-

betes had, dat je elk moment een hartstilstand kon krijgen. Terwijl je dat allemaal uit de doeken deed, raakte je buiten adem, je borstkas verloor in ijltempo alle zuurstof, alsof hij lek was, zelfs praten was een te grote, te zware inspanning. Ik zag je vechten tegen je lichaam, maar probeerde te doen alsof ik het niet merkte. Een week voordien was je geopeerd aan wat in de medische wereld een eventratie heet — ik kende het woord niet. Je lichaam kon zijn eigen gewicht niet meer dragen, je buik hing omhoog, hing te veel, te zwaar, zo zwaar dat hij vanbinnen was gescheurd, dat hij loskwam door zijn eigen gewicht, zijn eigen massa.

Je kunt niet meer autorijden zonder jezelf in gevaar te brengen, je mag geen alcohol meer, je kunt niet meer douchen of gaan werken zonder enorme risico's te nemen. Je bent nog maar net boven de vijftig. Je hoort tot de categorie mensen die volgens de politiek vroegtijdig het loodje legt.

Mijn hele kindertijd hoopte ik dat je weg was. Ik kwam aan het eind van de middag, rond vijf uur, terug van school. Als ik bijna thuis was en je auto

niet voor ons huis geparkeerd stond, wist ik dat je naar het café was of naar je broer en dat je laat zou thuiskomen, misschien zelfs pas als de nacht viel. Zag ik je auto niet op het trottoir voor het huis staan, dan wist ik dat we zonder jou zouden eten, dat mijn moeder uiteindelijk haar schouders zou ophalen, ons het eten zou voorzetten en dat ik je niet voor de volgende dag zou zien. Elke dag als ik in de buurt van onze straat kwam, dacht ik aan je auto en deed ik een schietgebedje: zorg dat hij er niet staat, zorg dat hij er niet staat, zorg dat hij er niet staat.

Ik heb je maar toevallig leren kennen. Of via anderen. Niet lang geleden vroeg ik mijn moeder hoe ze je had ontmoet en waarom ze verliefd op je was geworden. Ze antwoordde: Het parfum. Hij had parfum op, en in die tijd was het anders dan nu, weet je. Mannen gebruikten nooit parfum, dat hoorde niet. Maar je vader wel. Hij wel. Hij was anders. Hij rook heerlijk.

Ze ging door: Hij zag mij wel zitten. Ik was net van mijn eerste man gescheiden, ik was van hem af en voelde me gelukkiger zo, zonder man. Vrouwen zijn altijd gelukkiger zonder man. Maar hij hield vol. Hij

*kwam telkens met chocola of bloemen aanzetten.
Dus uiteindelijk gaf ik toe. Ik gaf toe.*

2002 – Die dag kwam mijn moeder onverwacht mijn kamer binnen terwijl ik in m'n eentje aan het dansen was. Ik had geprobeerd zo stil mogelijk te bewegen, geen lawaai te maken, niet te luid te ademen, en ook stond de muziek niet hard, maar ze had iets gehoord aan de andere kant van de tussenmuur en ze kwam kijken wat er aan de hand was. Ik schrok, buiten adem, met mijn hart in mijn keel, mijn longen in mijn keel, ik draaide me naar haar om en wachtte — *hart in mijn keel, longen in mijn keel*. Ik verwachtte een uitbrander of een schampere opmerking, maar ze zei glimlachend dat ik het meest op jou leek als ik danste. Ik vroeg: 'Heeft papa dan weleens gedanst?' Toen ik hoorde dat jouw lichaam weleens iets had gedaan dat zo vrij, zo mooi en zo strijdig met je obsessionele machogedrag was, beseftte ik dat je ooit misschien iemand anders was geweest. Mijn moeder knikte: 'Je vader was altijd aan het dansen! Waar hij ook heen ging. Als hij danste keek iedereen naar hem. Ik was trots dat hij mijn man was!' Ik holde door het huis naar de ach-

tertuin, waar je hout aan het hakken was voor de winter. Toen ik herhaalde wat mijn moeder net had gezegd, sloeg je je ogen neer en zei: 'Je moet niet alle rare dingen geloven die je moeder vertelt.' Maar je bloosde. Ik wist dat je jokte.

*

Op een avond toen ik alleen was omdat jullie bij vrienden waren gaan eten en ik niet mee had gewild – herinnering aan de houtkachel die zijn asgeur en kalme, oranjegele licht door het hele huis verspreidde – had ik een oud, door motten en vocht aangevreten familiealbum gevonden met foto's waarop jij verkleed bent als vrouw, als majorette. Vanaf mijn geboorte had ik gemerkt dat je neerkeek op ieder teken van vrouwelijkheid bij een man, ik had je horen zeggen dat een man *zich nooit als een vrouw mocht gedragen*, nooit. Op de foto's leek je tegen de dertig, ik denk dat ik al geboren was. Tot de vroege ochtend heb ik zitten kijken naar die beelden van je lichaam, je lichaam in een rok, de pruik op je hoofd, de lippenstift, de namaakborsten onder je t-shirt, die je waarschijnlijk had gefabriceerd met watten en een

bh. Het verbazingwekkendste voor mij was dat je er gelukkig uitzag. Je glimlachte. Ik heb de foto achterovergedrukt en hem nadien een paar keer per week uit mijn la gehaald, waar ik hem had verstopt om te proberen hem te doorgronden. Ik heb je niets verteld.

Op een dag schreef ik in een zakboekje over jou: *zijn levensverhaal vastleggen is het verhaal van mijn afwezigheid schrijven.*

Een andere keer betrapte ik je erop dat je keek naar een live-uitzending van een opera op tv. Dat had je voordien nog nooit gedaan, niet waar ik bij was. Toen de zangeres haar klaaglied zong zag ik dat je ogen begonnen te glanzen.

Het onbegrijpelijkste is dat zelfs degenen die er niet altijd in slagen de maatschappelijke normen en regels te respecteren, erop staan dat ze worden nageleefd, zoals jij toen je zei dat een man nooit mag huilen.

Had je daar last van, van die paradox? Schaamde je je om te huilen, jij die altijd zei dat een man niet mag huilen?

Ik zou je willen zeggen: ik huil ook. Veel, vaak.

2001 – Een andere winteravond, je hebt mensen uitgenodigd om bij ons te komen eten, veel vrienden, zoiets deed je niet vaak, en ik kwam op het idee een show op te voeren voor jou en de volwassen bezoekers. Alle kinderen die rond de tafel zaten – behalve ik drie jongens – stelde ik voor mee te gaan naar mijn kamer om ons voor te bereiden en te repeteren; ik had besloten dat we het concert zouden naspelen van de popband Aqua, die inmiddels ter ziele is. Meer dan een uur was ik bezig choreografieën, bewegingen en gebaren te bedenken, de leiding was in mijn handen. Ik had besloten zelf voor zangeres te spelen, de andere drie jongens zouden de koortjes en de muzikanten doen door op luchtgitaars te ragen. Ik kwam als eerste de eetkamer binnen, met de anderen achter me aan, ik gaf het teken en we begonnen met de show, maar jij draaide direct je hoofd om. Ik begreep het niet. Alle volwassenen keken naar ons, maar jij niet. Ik zong harder, ik danste heftiger om je aandacht te trekken, maar je keek niet. Ik zei: Papa kijk, kijk; ik worstelde, maar jij keek niet.

Je zat achter het stuur en ik zei: Doe eens alsof je een formule 1-coureur bent! En je gaf gas, je reed meer

dan honderdvijftig op landweggetjes. Mijn moeder was bang, ze gilte, ze noemde je gestoord, en jij keek grijnzend naar mij in de achteruitkijkspiegel.

Je bent geboren in een gezin met zes of zeven kinderen. Je vader werkte in de fabriek, je moeder werkte niet. Ze hadden altijd in armoede geleefd. Verder heb ik bijna niets over je jeugd te vertellen.

Je vader is weggegaan toen je vijf jaar was. Dat verhaal vertel ik vaak. Op een ochtend vertrok hij naar zijn werk op de fabriek en die avond kwam hij niet thuis. Je moeder, mijn oma, vertelde me dat ze op hem had gewacht – iets anders had ze uiteraard ook niet kunnen doen –, het hele eerste deel van haar leven had ze op hem gewacht: *Ik had eten voor hem gekookt, we wachtten zoals gewoonlijk op hem, maar hij is nooit meer thuisgekomen.* Je vader dronk veel en als hij onder invloed was sloeg hij je moeder soms. Hij pakte borden, kleine dingen, soms zelfs stoelen, en gooide haar die in het gezicht voordat hij naar haar toe liep om haar met zijn vuisten te bewerken. Ik weet niet of je moeder schreeuwde of de pijn in stilte verdroeg. En jij keek

ondertussen toe zonder iets te kunnen doen, machteloos, opgesloten in je kinderlichaam.

Dat heb ik ook al eerder verteld – maar moet ik mezelf eigenlijk niet herhalen als ik het over jouw leven heb? Levens zoals dat van jou, daar wil niemand over horen. Moet ik eigenlijk niet herhalen wat ik zeg totdat ze naar ons luisteren? Zodat ze worden gedwongen naar ons te luisteren? Moeten we niet schreeuwen?

Ik ben niet bang in herhaling te vervallen, want wat ik schrijf, wat ik zeg, voldoet niet aan literaire eisen, maar aan die van de noodzaak, aan die van het vuur.

Ik zei het al: toen je vader overleed wilde je dat vieren, dat nieuws, de aankondiging van zijn dood. Je was nooit vergeten wat hij je moeder had aangedaan. Je zus had ettelijke keren geprobeerd jullie met elkaar te verzoenen, ze kwam bij je langs en vroeg je het te vergeten, zijzelf had het hem vergeven, maar als ze kwam bleef je aandachtig het televisieprogramma volgen waar je naar keek en deed je alsof je niet wist dat ze er was. Dus op de dag dat je het bericht over de dood van je vader kreeg, zat de hele familie in de keuken, je vierde diezelfde dag

of diezelfde week je veertigste verjaardag, iedereen zat nog tv te kijken, en toen zei je, luid genoeg om door iedereen te worden gehoord – als ik eraan terugdenk vind ik dat je het misschien te luid hebt gezegd, er was iets ongewoons aan je intonatie, het leek een zin die je al maanden had voorbereid, een kunstmatige zin –, je zei: Ik ga een fles kopen om dat te vieren. Je nam je auto en ging pastis kopen bij de dorpskruidenier. Je hebt de hele avond feestgevierd, je lachte, je zong.

Vreemd: omdat je vader gewelddadig was, bleef je obsessief zeggen dat je nooit geweld zou gebruiken, dat je nooit een van je kinderen zou slaan, je zei tegen ons: Ik zal nooit de hand opheffen tegen een van mijn kinderen, nooit van mijn leven. Geweld leidt altijd tot geweld. Ik heb die zin lang nagezegd, dat geweld de oorzaak van geweld is, maar ik zat ernaast. Geweld had ons geweld bespaard.

Je vader was niet de eerste met een drankprobleem. Drank was al voor je geboorte een deel van je leven, er waren aan de lopende band verhalen over drank, auto-ongelukken, dodelijke valpartijen vanwege

ijzel 's avonds op de terugweg na een maaltijd met te veel drank, huiselijk geweld ingegeven door wijn en pastis, en ook andere verhalen. Drank was een manier om te vergeten. De wereld was verantwoordelijk, maar hoe kon je de wereld veroordelen, de wereld die de mensen om ons heen dwong tot een leven dat ze wel moesten proberen te vergeten met drank, door drank; ze hadden geen andere keus.

Het was vergeten of sterven, of vergeten en sterven.

Vergeeten of sterven, of vergeten en sterven aan de hardnekkige wil om te vergeten.

Die avond waarop ik een namaakconcert voor je had georganiseerd met de andere kinderen, hield ik koppig vol, ik wilde niet stoppen, ik wilde dat je naar me keek, de sfeer in de kamer begon gespannen te worden, en ik bleef smeken: Kijk, papa, kijk.

1998 – Het is Kerstmis. Ik reconstrueer het beeld, ik doe mijn uiterste best, maar feiten zijn als dromen: hoe meer ik probeer ze vast te grijpen, des te meer ze me ontsnappen. Het hele gezin zit rond de tafel. Ik eet veel te veel, je hebt te veel eten gekocht